Mircea Eliade – Sfârșitul de exil la umbra unui crin

Motto: „Ţara este legătura cu lumea, contactul primordial, care niciodată nu poate înceta de a fi ceea ce a fost, o esenţă pe deasupra existenţei, cum ar zice Heidegger. Şi cu cât mai mult tind spre esenţă, de-a lungul existenţei mele de om condamnat, ca Ovidiu şi ca Dante, la un exil creator, cumplit dar creator, cu atât mai mult, într-un fel aproape esoteric, mă integrez Ţării, ca într-o salvare ultimă" (Vintilă Horia, 18 iunie 1972).

Primul nume dat de Mircea Eliade (premiat de Academia Franceză) nuvelei *La umbra unui crin* a fost *„Exilul"*, într-un înţeles aparte, oarecum apropiat de pasajul din scrisoarea lui Vintilă Horia către Nichifor Crainic pe care l-am pus drept motto.

Dar sensul dat de hermeneutul religiilor cuvântului „exil" este încă şi mai esoteric decât la Vintilă Horia, unde accentul cade pe creaţie. Spre sfârşitul povestirii *La umbra unui crin* (1982) găsim ideea după care întregul Occident decreştinat ar fi „exilat". Iată citatul: „pentru Valentin, Exilul înseamnă mai mult decât condiţia de refugiat... lumea întreagă trăieşte în Exil, dar asta n-o ştiu decât câţiva" (Mircea Eliade, *Nuvele inedite*, 1991, Ed. Rum-Irina, p.129).

Credinţa în „mântuirea prin cultură" a fost destul de răspândită la trăiriştii Şcolii naeionesciene şi în general la tânăra generaţie de după război. Mircea Vulcănescu nuanţase înţelesurile cuvântului „spirit" din care derivă „spiritualitate" găsind în filozofia modernă de după Kant „înţelesul axiologic" (M.V.) în care spiritul se opune naturii şi de aici identificarea lui cu creaţia în plan cultural. Într-un text publicat în „Cuvântul din exil" scos de teologul George Racoveanu, Eliade consemnează cu claritatea care-i era atât de caracteristica: „Eram prima generaţie românească necondiţionată în prealabil de un obiectiv istoric de realizat. Ca să nu sombrăm în provincialism cultural sau sterilitate spirituală, trebuia să cunoaştem ceea ce se întâmplă pretutindeni în lume" (1965).

Ideea de exil a occidentalilor care s-au îndepărtat de credinţa creştină a fost limpede exprimată nu numai de Mircea Eliade. Ea a fost conştientizată şi de trăiristul Cioran. Cu prilejul unei înregistrări radiofonice, Emil Cioran a amintit în treacăt de un asemenea „exil" cu mult mai interesant decât exilul politic sau economic al unor refugiaţi din Europa estică, separată de Occident prin Cortina sovietică „de fier".

Vorbind la Radio, exilatul Cioran a utilizat în 1956 cuvântul „metec" în sensul că şi Occidentalii au încetat să se găsească în Occident la ei acasă. „Personal cred că religia merge mult mai în adâncime decât orice altă reflecţie a spiritului uman" – spunea Cioran, convins că „adevărata viziune a vieţii este religioasă. Omul care n-a trecut prin religie şi care nu a cunoscut tentaţia religioasă este un om vid". (*Convorbiri cu Cioran*, Bucureşti, 1993, p. 234).

În cripto-comunismul de după 1990, universitarii care n-au înţeles nimic din scrisul „celui mai mare istoric al religiilor din secolul XX" dau lecţii prin dicţionare (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Moartea spirituală în receptarea din Ţară şi visul premonitoriu al lui Mircea Eliade*).

De pildă, în *Dicţionarul de teme şi simboluri din literatura română*, pe la p.100 întâi este amintit *Manifestul crinului alb* despre care se scrie în mod greşit că ar fi apărut în „Gândirea" lui Crainic din 1927, trecută fiind sub tăcere închisoarea politică pe care au îndurat-o Nichifor Crainic şi Petre Pandrea, autor al Manifestului alătiri de filozoful Sorin Pavel şi arheologul Ion Nestor (1905-1974), fost elev al lui Vasile Pârvan şi discipol al urmaşului acestuia, profesorul Ioan Andrieşescu (1888-1944).

Fără a da cuvenita atenţie afirmaţiei eliadeşti după care Arhiepiscopul Parisului i-a asigurat pe urmăritorii lui Valentin că expresia „la umbra unui crin în Paradis" nu conţine nici un element eretic, îndemnându-i să recitească Evangheliile şi pe Sfinţii părinţi (p. 131), autoarea dicţionarului îşi dă cu părerea că Mircea Eliade a fost „obsedat de destinul generaţiei sale".

Dacă n-ar fi fost pusă spre a fi acceptată de „Ministerul Adevărului" (vezi George Orwell, 1984), asemenea frază se cerea explicitată prin condamnarea în absenţă a lui Eliade, Cioran, si a celorlalţi colegi de generaţie (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *La Centenarul Marii Uniri, 1918-2018, o privire filozofică asupra istoriei României*). Poate ar fi fost cazul să se dea în citat şi cele scrise de istoricul religiilor despre marginalizarea lui Lucian Blaga şi cei şase ani înduraţi în condiţii de exterminare după gratii de unicul său discipol Sergiu-Al George pentru vina de a fi citit *Noaptea de Sânziene* etc.

După ce omite istoria întemniţării celor din „generaţia de la 1922" ca urmare a înstăpânirii dictatorului Stalin prin mercenarii săi impuşi la conducerea României ocupată de armata sovietică, Doina Ruşti adaugă modesta ei opinie după care cel „obsedat de destinul generaţiei sale" ar fi scris *La umbra unui crin* în care exilaţii români din Franţa au aceleaşi obsesii (repetarea îi aparţine) ca „generaţia de la 1927", anume că ar trăi într-o „cultură mică", visând o evadare.

Într-o deplină ceaţă provocată de o terminologie filozofică depăşindu-i posibilităţile de înţelegere, universitara mai scrie că în nuvela din 1982 Mircea Eliade ar propune alternativa evadării într-un rai accesibil unor iniţiaţi: „indirect, condiţia românilor înstrăinaţi anticipă în plan universal exilul fiinţei, alungarea ei din paradis".

După automatismele verbale plasate sub pretextul lămuririi conţinutului nuvelei *La umbra unui crin reiese* că Doina Ruşti n-a aflat că cei din tânăra generaţie de după Războiul pentru întregire (vezi Mircea Vulcănescu, *Războiul pentru întregirea neamului*, Bucureşti, 1999, postfaţă „Mircea Vulcănescu şi generaţia lui", de Horia Stamatu) s-au implicat în discuţiile asupra noii constituţii votată la 28 martie 1923. De aceea ei au primit denumirea generică de „generaţia de la 1922" care încă se folosea în 1947 (vezi Mihail Roller, *Istoria României. Manualul unic*, ediţia a III-a, 1947, p.773).

Desemnarea ulterioară, ca „generaţia de la 1927", devenită automatism verbal, a fost larg răspândită prin „noul limbaj" (Newspeak, în romanul „1984") al gândirii aliniate la ideologia partidului comunist unic, numit de Orwell „Ingsoc", trimiţând la „socialism", în oldspeak (vezi G. Orwell, Nineteen Eighty-Four).

În actuala Wikipedie, automatismul verbal pare preluat din înseilarea despre anii treizeci a turnătorului Zigu Ornea citat cu asiduitate. Opţiunea lui Orenstein, cum se numea Ornea (absolvent al Facultăţii de marxism-leninism) când l-a turnat Securităţii pe Noica, este o evidentă transpunere în viaţă a convingerii lui Lenin, pentru care „un bun comunist trebuie să fie şi un bun securist" (cu implicita actualizare, prin numele dat poliţiei politice de colonelul sovietic Ana Pauker).

Rescrierea orensteiniană a istoriei interbelice aminteşte nu numai de „Newspeak" dar şi de arestarea recalcitranţilor (cum a fost filozoful „de modă veche" Noica), întemniţarea oamenilor care gândesc diferit, nefiind de acord cu falsificarea arhivelor istorice prin „Ministerul Adevărului" descris de Orwell. Recenzând *Mein Kampf*, George Orwell observase rigiditatea minţii autorului, de şapte ani la putere în Germania, „the way in which his world-view doesn't develop" (în „The New English Weekly", 21 martie 1940). Nici viziunea orensteiniană din cea de-a patra ediţie a *Anilor treizeci* prefaţată de Marta Petreu, fostă profesoară de socialism, n-a suferit în timp schimbări la nivelul „noului limbaj" atent supravegheat de ideologii comunişti. Iar între prima şi a patra ediţie au trecut vreo două decenii.

În anul când în România comunistă apărea întâia ediţie a cărţii lui Ornea, academicianul Mircea Eliade dăduse la Paris un interviu publicat în „Le Monde" şi preluat de italieni în „La Stampa".

Marele savant român, extrem de onorat în mediul academic occidental, remarcase în 1980 că opera sa de istoric al religiilor, atât cea literară cât şi cea ştiinţifică este în general interpretată şablonard (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Eliade şi detractorii săi, sau Răfuiala oamenilor de rând cu omul superior*).

O explicaţie a fenomenului s-ar găsi în domnia gândirii unice împiedicând promovarea diversităţii de păreri nu numai înainte, ci şi în cripto-comunismul de după 1990.

Obişnuiţi să dea canoane, liste de scriitori şi ukazuri de interpretare, oficialii încurajează pe internet (ca şi în universităţi), repetarea celor scrise de câţiva „aleşi" să fie lideri de opinie prefabricată, ca Doina Ruşti, sau Ioan Petru Culianu, printre alţi câţiva, de numărat pe degetele unei mâini.

Citându-l cu o duzină de prilejuri, un universitar băimărean repeta în teza sa de doctorat prostiile „trimisului stăpânirii" Ioan Petru Culianu. Căci, începând cu 1992, citarea celui împuşcat de Securitate (ca trădător al ei) a devenit un automatism declanşat de invocarea numelui savantului Mircea Eliade (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Era minciunilor legate de cariera lui I.P. Culianu şi o nouă ipoteză privitoare la asasinatul politic de la Chicago*).

Ce contează că propunerea asistentului de română de la Groningen de a împărţi beletristica lui Mircea Eliade în trei etape nu are nici o acoperire?

Un cititor mai puţin superficial decât Ioan P. Culianu şi-ar fi dat seama că de spiritualitatea indiană ţine atât spaţiul „paralel" în care dispăruse Zerlendi (din *Doctorul Honigberger*, povestire a zisului ciclu „indian") cât şi lumea „paralelă" în care dispar camioanele din *La umbra unui crin*, nuvelă plasată de Culianu în „ciclul idiotului".

Un aşa-zis ciclu în care, pe post de „prostănaci", asistentul de română din Olanda a îndesat la grămadă personaje fără nici o similitudine între ele şi fără asemănări de destin precum Ştefan Viziru din *Noaptea de Sânziene*, învăţătorul Fărâmă şi profesorul de pian Gavrilescu.

Asistentul de la Gronigen atinge apogeul inepţiilor sale când scrie că pentru Ştefan Viziru s-ar „întredeschide hăul nopţii inconştientului" care în final „se îndură şi-l absoarbe" (vezi I.P. Culianu, „Omul modern trăieşte în dezorientare", în *Studii româneşti*, vol. II, 2009, p.137).

La vremea când era interzis a se vorbi despre crimele totalitarismului comunist, adică tocmai despre subiectul abordat de Mircea Eliade în povestirile *Dayan, Cele trei graţii, Pelerina,* „olandezul" Culianu notează că, în ciclul „criptografiei", unde ar intra respectivele nuvele, existenţa, „sprijinindu-se pe nimic... nu poate fi stabilită decât printr-o operaţie de descifrare" (p. 139).

Prin astfel de afirmaţii lipsite de orice legătură cu literatura scrisă de marele savant, turnătorul Ioan Petru Culianu lasă impresia a fi mai în largul său la alcătuirea de note informative pentru „Big Brother" (urmăritorul omniprezent al regimurilor totalitare) decât în comentarea beletristicii eliadeşti (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Eliade şi unul dintre turnătorii săi anonimizaţi*; a se vedea şi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Eliade şi braţul lung al inchiziţiei comuniste*).

Existenţa apare „sprijinită pe nimic" şi la un doctorand din Piatra Neamţ pentru care al doilea motiv al povestirii *La umbra unui crin* al fi „motivul vidului", dedus din dispariţia camioanelor (*Dimensiuni ale fantasticului în proza lui Mircea Eliade*, Iaşi, 2003, p. 238). Bazându-se pe „litera de lege" a unei interpretări răs-repetate, doctorandul concluzionează laolaltă cu autorul ei – metamorfozat (cu sau fără voia lui) în lider de opinie prefabricată –, că ultimele povestiri ale lui Eliade (neînţelese nici de unul, nici de altul) ar fi prea explicite.

În aceste povestiri, întoarcerea din exil ar implica „asumarea miturilor". Cum scria cel de-al treilea „ales": „Schema povestirii cuprinde şi pe cei care, trăind doar în planul raţiunii practice, se îndoiesc de existenţa miticului". Ei au însă rolul de „agenţi ai istorie" fiind factorii care trezesc miturile din somnul istoriei profane şi le silesc să se manifeste" (Postfaţă la vol. Mircea Eliade, *Integrala prozei fantastice. La umbra unui crin*, pp. 372-373).

Ahtiaţi să deţină „adevărul" prin suprimarea criticii, oficialii „Ministerului Adevărului" urmăresc şi azi (cum au făcut în timpul totalitarismului comunist) îndepărtarea „non-persoanei" cu numele de Isabela Vasiliu-Scraba care a ignorat (sau a luat peste picior) difuzatele şabloane de lectură. În *Nineteen Eighty-Four*, nealiniaţii sunt numiţi „un-person". Aceşti ne-educabili sunt scoşi din istorie şi din citările bibliografice. Cu folosirea forţei brute prin care e ţinut în viaţă regimul totalitar, ei devin primii candidaţi la lipsirea de libertate.

„Non-persoana" amintită (i.e. Isabela Vasiliu-Scraba) a fost deja evacuată din istoria presei apărută până în anul 2000 (vezi I. Hangiu, *Dicţionarul Presei Literare Româneşti*), în Wikipedia fiindu-i cvasi-instantaneu cenzurate interpretările date povestirii *La ţigănci* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Demnitatea metafizică a naraţiunii*) exegezele la nuvela *Nopţi la Serampore* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Ocultisme tantrice la Serampore*), la romanul *Noaptea de Sânziene* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Filozoful Mircea Vulcănescu şi părintele Arsenie Boca, personaje ale unui roman eliadesc*, precum şi *Martirii închisorilor în viziunea lui Mircea Eliade şi a Părintelui Arsenie Boca*), la povestirea *Uniforme de general* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Statul închisoare şi artistul adevărat*), la nuvela *O fotografie de 14 ani* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Harismele Duhului Sfânt şi fotografia „de 14 ani"*), la *Tinereţe fără tinereţe* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Recuperarea tradiţiei spirituale în post-istorie şi Clipa netrecătoare din „Tinereţe fără tinereţe"*), la mini-romanul *Pe Strada Mântuleasa* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Despre lipsa individualizării călăilor*, sau, *Despre anchetatoarea din romanul eliadesc „Pe Strada Mântuleasa"*), la povestirea *Pelerina* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Pelerina lui Mircea Eliade*, sau *Scenatita, formă securisto-comunistă a teoriei conspiraţiei*), la *Dayan* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Dayan, sau, Transparenţa matematică a realităţii sacralizată de paşii lui Iisus*), la *Cele trei graţii* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Suprema iniţiere a lui Zalomit*), în fine, peste tot unde-i apare numele, urmând a se înlătura mai consecvent prezenţa „non-persoanei" în postările ei publice despre Eliade pe Facebook (/„Meta") şi pe Youtube.

Este poate de prisos a adăuga că liderii de opinie prefabricată nu discută nicăieri faptul că pentru descifrare, în povestirile încadrate de Culianu în zisul ciclu al „criptografiei", intervin Securişti aflaţi la datorie: Fie în camerele de tortură ale închisorilor politice (cazul părintelui Calinic din *Les Trois Graces*), fie urmărind îndeaproape cetăţenii „liberi" ai statului poliţienesc comunist (Pelerina), sau fiind prezenţi în clinici psihiatrice unde sunt internaţi cu forţa studenţi ieşiţi din rând (*Dayan*).

Tot specialistul băimărean (devenit pentru doctorandul din Piatra Neamţ „lider de opinie") a scris de „spaţiul atemporal (mitic) al ţigăncilor" şi de „ieşirea din timpul istoric" cu birja în *La ţigănci* şi cu camionul în povestirea *La umbra unui crin*, încurcând atemporalităţile (vezi vol: *Mircea Eliade. Poetica fantasticului şi morfologia romanului existenţial*, 1997, p.132).

Fiindcă una este ieşirea din timpul istoric prin moarte, cum se întâmplă în povestirea *La ţigănci* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, Supravieţuirea post-mortem a lui Gavrilescu din *La ţigănci*) şi alta este trecerea, în viaţă fiind, pe tărâmul atemporal unde vieţuiesc iluminaţii. Mai ales că Mircea Eliade specificase în mod expres că trecerea se poate face şi fără camion. Totul este pregătirea sfârşitului de exil, reintegrarea în natura-creată de Dumnezeu în care oamenii au putut odinioară vorbi cu animalele. Pentru că esenţa vieţii este nemurirea, iar esenţa naturii este să genereze şi să anuleze formele de condiţionare, cum scria Sergiu Al-George „căruia i se punea covorul roşu la Roma, unde lucra cu Giuseppe Tucci" (apud. Rodica Pop, 21 sept. 2006, în „Observatorul Cultural" nr. 339).

Mircea Eliade credea, ca şi Giuseppe Tucci că „trupul omenesc este suportul fizic al străfulgerărilor divine. Omul este asemenea unui receptacol născut prin însăşi acţiunea puterilor divine ce sălăşuiesc în el şi care, manifestându-se, duc la expansiunea spaţială şi perturbarea succesiunii temporale" (Giuseppe Tucci, 1949).

Isabela VASILIU-SCRABA